

PRINCIPY PRÁVNÍHO MYŠLENÍ

SMYSL SOUKROMÉHO PRÁVA
A JEHO PILÍŘE

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1 (2007)

© Ivo Telec, 2007

2

*„Nezáleží tak na právu samém, ale na duchu,
kterým ho necháme proniknouti.“*

*Bobuř Tomsa, O filosofické výchově právníka.
čsp. Bratislava, 1, 1927, s. 399.*

3

TEMATICKÝ OBSAH

1. smysl, účel a pilíře soukromého práva
2. civilistika
3. přirozené základy soukromého práva
4. dějiny, přítomnost a budoucnost
5. globalizace a evropeizace
6. právní povaha soukromého práva
7. mravní a ústavní základy
8. prameny
9. ochrana subjektivního soukromého práva

4

1. ČÁST

SMYSL SOUKROMÉHO PRÁVA,
JEHO PILÍŘE
A
CIVILISTIKA

5

?

- ✓ CO JE SOUKROMÉ PRÁVO?
- ✓ CO JE OBČANSKÉ PRÁVO?

6

1. Subjektivní obecné soukromé právo, (oprávnění), jež vyplývá z právního řádu (**subjektivní** právně pojmový význam)
např. právo vlastnické
2. Soukromoprávní část právního řádu (**objektivní** právně pojmový význam)

7

- **Část právního řádu**, jež:
  1. **uznává vrozená** subjektivní lidská práva
např. osobnostní právo na život
  2. **přikazuje, zakazuje** nebo **dovoluje** lidské chování při:
    - a. **výkonu** vrozených přirozených práv
např. při udělování svolení k zásahu
    - b. **ochraně** vrozených přirozených práv
    - c. **přiznávání nabyvatelných** práv, jejich výkonu nebo ochraně

8

DRUHY SUBJEKTIVNÍCH SOUKROMÝCH PRÁV

1. **osobní** právo statusové; *srv. zletilost, svéprávnost, manželství aj. osobní stav*
  2. **jiná osobní** práva; *např. právo osobnostní*
  3. **majetková** práva; *např. právo dědické*
-
1. práva **absolutní**; *např. právo vlastnické*
  2. práva **relativní**; *právo závazkové*

9

PŘIROZENÝ SMYSL SOUKROMÉHO PRÁVA

- ✓ Udržování **přirozené rovnováhy** v soukromých poměrech a jejich **vyrovnávání**
srv. nájemné a hodnotu užívání bytu
- ✓ Východiskem **přirozené zákony rovnováhy** a **vyrovnání braní a dávání**, působící ve Vesmíru, přírodě a mezi lidmi

10

ÚČEL SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Všeobecně sdílené dobro** právního **bezpečí soukromých poměrů** lidí a právnických osob, a to stanovením:
  1. způsobu **výkonu** a **ochrany** přirozených lidských práv, *např. práva osobnostního*
  2. způsobu **nabývání, výkonu** a **ochrany** soukromých práv
  3. soukromoprávní **odpovědnosti** za ohrožení nebo porušení přirozených aj. práv

11

CO CHRÁNÍ SOUKROMOPRÁVNÍ ŘÁD?

1. **subjektivní soukromé právo** (oprávnění)
2. **soukromý zájem**, je-li právně kvalifikovaný (oprávněný, právní):
  - a. podložený právem (**×** pouhá zvědavost):
    - i. právním jednáním (úkonem), *např. nájemní smlouvou*
    - ii. právním rozhodnutím, *např. soudu*
    - iii. zákonem, *např. o. z.*
  - b. **naléhavý**, *např. zájem na určení právního stavu*
3. **pokojný stav**, *např. noční klid* § 5 o. z.

12

JAK CHRÁNÍ SOUKROMOPRÁVNÍ ŘÁD?

- **Vybavením práva nárokem**
= vymahatelností (žalovatelností) práva
- **Poskytnutím ochrany:**
  1. soudem
  2. rozhodčím soudem či rozhodcem,
je-li tak vůlí stran majetkového sporu
  3. výjimečně správním úřadem, *např. ČTÚ*

13

SOUKROMÉ POMĚRY

1. osobní nebo majetkové všeobecné (občanské)
  2. tvůrčí ♪
  3. hospodářské vč. soutěžních
  4. obchodní
  5. pracovní ✕ aj., *např. pojistné*
1. **osobní stav** (status), *např. manželství*
  2. **jiné soukromé poměry**, *např. závazky*

14

ÚČEL A OBSAH SOUKROMOPRÁVNÍ NORMY

Např. § 39 o. z.

- Legislativně politický účel právní normy
- **Obsah** právní normy (příkaz, zákaz nebo dovození)

Pravidlo zachování účelu práva

Je-li porušen obsah právní normy,
přičemž účel z ní vyplývající je zachován,
je **rozhodné zachování účelu za předpokladu**,
že porušení obsahu **nezpůsobuje** újmu
nebo **neohrožuje** veřejný pořádek.

15

STRUKTURA PRÁVNÍ NORMY

- **Dvojčlenná struktura**
  1. **skutková podstata** (hypotéza, antecedent)
podmiňující část, *např. poškození zdraví*
  2. **právní důsledek** naplnění skutkové podstaty
(sankce, účinek, konsekvent)
podmíněná část, *např. závazek nahradit škodu
na zdraví*
- implicitní zásada *neminem laedere*

16

PILÍŘE SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Základní právní instituce**
  1. ochrana osobnosti a rodiny
vč. osobního stavu
  2. vlastnictví
  3. závazky
  4. odpovědnost za delikty

17

- **Římskoprávní význam**

1. *personae* (osoby)
2. *res* (věci)
3. *actiones* (žaloby)

Gaius: Institutiones

2. stol. po Kr.

18

IUS CIVILE

- **Základ římského práva**
právní instituce vlastnictví, držby, dědictví,
kupní smlouvy, daru, nájmu aj.
6. stol. *Corpus iuris civilis*
- **Převzetí římského práva**
12. - 16. stol. západní a střední Evropa
- **Právně dějepisný a pojmově propedeutický**
význam římského práva

19

PŘEVAŽUJÍCÍ EVROPSKÁ TRADICE

1. židovsko-křesťanské náboženství
2. klasická řecká filozofie
↳ staroegyptská filozofie
3. římské právo

20

PRÁVOVĚDNÉ ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Právní věda**
orientace účeloslovně-hodnotová
- ✓ **Teorie "The One Right Answer"**
- **Otevřené právní pojmy** →
generální klausule **dotvářené** soudcovským aj.
používáním v konkrétních případech

21

CIVILISTIKA

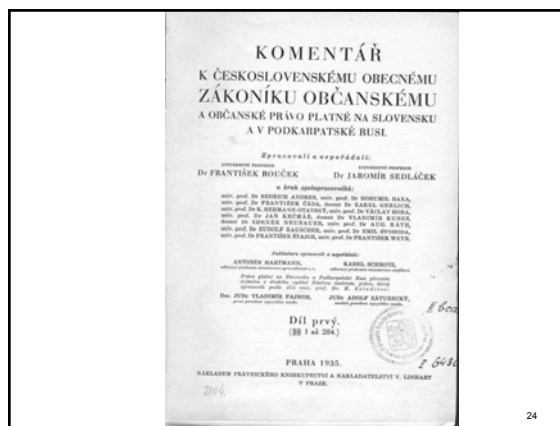
- **Význam**
1. obecná nauka právní
  2. jedna ze zvláštních částí (odvětví) právní
vědy = věda občanského práva

22

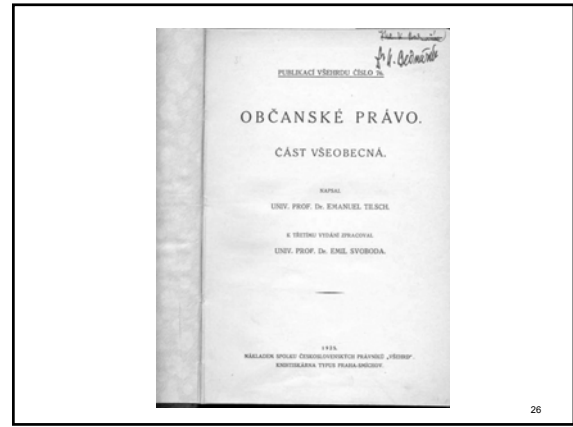
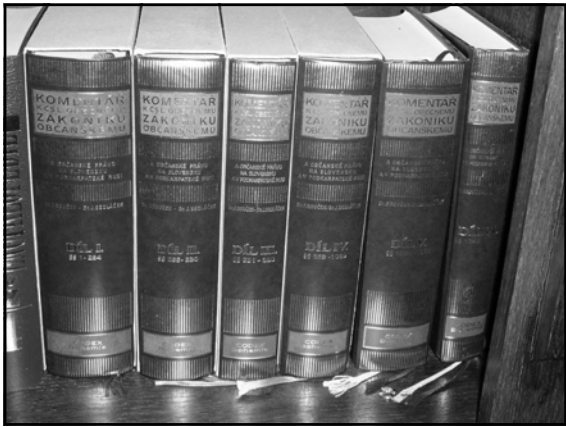
PRÁVNÍ VĚDA A CIVILISTIKA

- **Právní věda - obecná část**
  1. právní **metodologie**
  2. teorie **tvorby práva**
  3. právní **hermeneutika** (umění výkladu práva)
  4. teorie právní **argumentace**
- **Právní věda - zvláštní část**
  1. **privatistika**
  2. **publicistika**
  3. **konstitucionalistika**
  4. **internacionalistika**
  5. **civilistika = věda občanského práva**
  6. **komerencialistika**
  7. **právní romanistika**
  8. **kanonistika aj.**

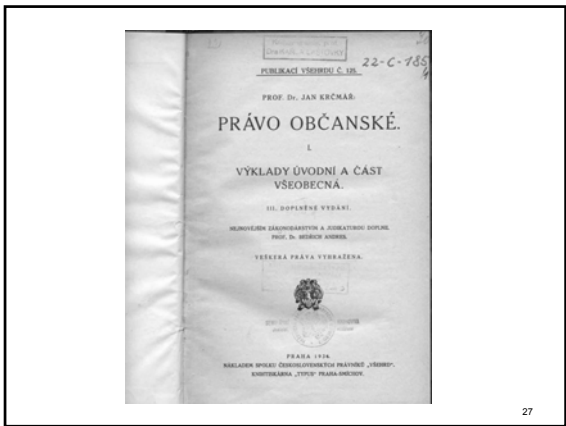
23

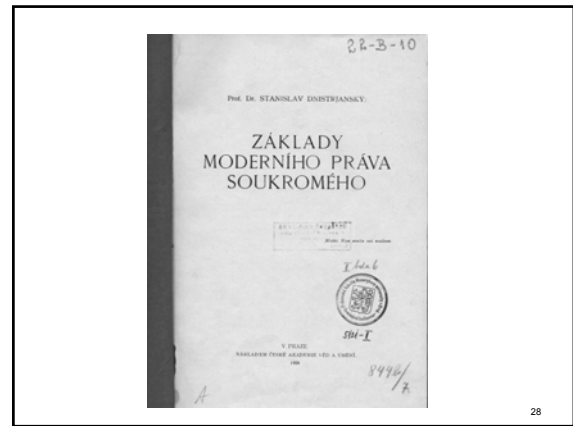
24

26

27

28

VĚDECKÁ SOUSTAVA SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Obecné soukromé právo** (právo občanské) (*droit civil, das Zivilrecht, das bürgerliches Recht*); *ius generale*
- **Zvláštní soukromá práva** s předností úpravy
  1. právo obchodní
  2. právo cenných papírů
  3. právo pracovní ✖
  4. právo průmyslového vlastnictví ®
- **Právo soukromé mezinárodní**

29

SOUSTAVA PRÁVA OBČANSKÉHO

- **Přirozené zásady právní**
- **Osobní práva osobního stavu** (statusová práva)
  - a. lidí
  - b. právnických osob
- Právní **ochrana** přirozeného osobnostního práva
- Právo **rodinné**
- Majetková práva **absolutní** (věcná práva, právo dědické)
- Majetková práva **relativní** (závazková)
- Právo **deliktní**

30

PRÁVOVĚDNÉ METODY TVORBY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Zákonodárné** (legislativně technické) **metody**
- 1. metoda souladu s **přirozenými** právy
- 2. metoda **ústavní konformity**
- 3. metoda **rovnosti** v soukromých právech
- 4. metoda **mezinárodní a komunitární konformity**
- 5. metoda **vyšší abstrakce**; např. *generální klausule*
- 6. metoda **kasuistická**; např. *zvláštní skutkové podstaty*
- 7. metoda **konvenčních** pravidel; např. *Legislativní pravidla vlády právní formou usnesení vlády*

31

DIDAKTIKA OBČANSKÉHO PRÁVA

1. metoda řešení **modelových** situací, řešení fiktivního případu (*moot*)
2. metoda **případových studií**, řešení skutečného případu (*case study*)
3. právně **klinická** metoda
4. metoda procesní **simulace** (právnícké divadlo), (*moot court*)
5. metoda odborných **stáží**
6. metoda právně **tvůrčího psaní**
7. doktrinárně **paměťová** metoda

32

2. ČÁST

MRAVNÍ A ÚSTAVNÍ ZÁKLADY

34

MRAVNÍ ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Souběh a prolínání mravnosti a právnosti**
- **Zlatá pravidla** (*aurae regulae*) **soukromého práva**:
- 1. **neplatnost** soukromoprávních jednání přičítících se dobrým mravům; § 39 o. z.
  - ↳ **závazek vydat bezdůvodné obohacení** z neplatného soukromoprávního jednání; § 451 an. o. z.
- 2. **zákaz výkonu** soukromých práv v rozporu s dobrými mravy; § 3 odst. 1 o. z.
- 3. **závazek nahradit** škodu úmyslným jednáním proti dobrým mravům; § 424 o. z.

35

JUDIKATRURA: PROVIZE

„Uplatnění nároku na zprostředkovatelskou odměnu za zprostředkování uměleckého zaměstnání v cizině za stavu, kdy právní předchůdce nárokovatele pouze těžil ze svého někdejšího monopolu zprostředkování umělecké činnosti ve vztahu k cizině, aniž se o získání uměleckého zaměstnání přičinil, je výkonem práva, který je v rozporu s dobrými mravy.“

Rozs. MS v Brně z 22. 5. 1998, čj.: 37 C 251/93-41.

36

MRAVNÍ SMYSL A SMYSL PRO KRÁSU

- **Mravní smysl**
= schopnost rozeznávat **dobro a zlo**
např. šikanu nájemce bytu pronajímatelem
- **Smysl pro krásu**
= schopnost rozeznávat **krásu**
(soulad a souzvuk) a **ošklivost**
*např. umělecké dílo, vzhled výrobku nebo obalu
výrobku (design) = průmyslový (vkusový) vzor*

37

SIÈGES DE DESIGNERS DESIGNERS' SEATS

38

SOUKROMÉ PRÁVO V OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

- Ústavněprávní pojem občanské společnosti
  - ✓ Česko založeno na (preamb. Ú):
- 1. **úctě k subjektivním lidským právům**
- 2. **zásadách občanské společnosti:**
  - ✓ **zásada primátu práva soukromého** nad (převážně donucujícím) právem veřejným, zejm. trestním nebo organizačně technickým (*Privatrechtsgesellschaft*)
  - ✓ **zásada právního státu** (*materieller Rechtsstaat*)
  - ✓ **zásada rovnosti** v soukromých aj. právech aj.

39

ÚSTAVNÍ ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Subjektivní veřejná ústavní práva občana**
= státem **zformalizovaná** přirozená práva člověka
- **Přímá působnost v poměrech:**
  1. soukromých; *srv. právo na stávkou*
  2. veřejných; *srv. právo na soudní ochranu*

40

41

LITERATURA

Hurdík, Institucionální pilíře soukromého práva
v dynamice vývoje společnosti. Praha 2007.

43

44

Použité snímky:
Atelier Nouvelles Images, Sièges de designers. Lombreuil
2000.

Foto:
Zátoka sv. Jiří, Kerkyra (Korfu), Řecko 2007
Shanzu Beach, Indický oceán, Keňa 2007

45